

Sprawozdanie z realizacji
„Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami
Miasta Chełm na lata 2020-2023
z perspektywą na lata następne”
za lata 2020 – 2021

Priorytet I. Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego Miasta Chełm
Kierunek działania 1. Tworzenie warunków prawnych dla właściwej ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
Działanie 1. Przyjęcie przez Radę Miasta „Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Chełm na lata 2020–2023” oraz okresowe monitorowanie jego realizacji.

Przewidywany termin realizacji - 2020 - 2023

Obowiązek sporządzania raz na cztery lata gminnego programu opieki nad zabytkami, wynika z przepisu art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa formułuje podstawowe cele programu, określa tryb ich sporządzania, uchwalania, podawania do publicznej wiadomości oraz ewaluacji.

Zadaniem „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2020–2023 z perspektywa na lata następne” jest określenie priorytetów gminy w odniesieniu do własnego dziedzictwa kulturowego z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań. Z realizacji Programu, Prezydent sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Miasta.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Chełm sporządzony w 2020 roku i obejmujący okres od 2020 do 2023 roku z perspektywą na lata następne przyjęty został przez Radę Miasta Chełm Uchwałą Nr XXXII/277/20 z dnia 28 października 2020 r. Jest to dokument o charakterze strategicznym, w którym określone zostały kierunki polityki publicznej w sferze ochrony zabytków i opieki nad zabytkami do realizacji przez władze samorządowe Miasta.

W niniejszym Sprawozdaniu opracowane zostały informacje z realizacji wyznaczonych zadań zaplanowanych na lata 2020 i 2021. Dokonano szczegółowego opisu ich realizacji. Poza zadaniami zawartymi w Programie, przygotowano również szczegółowe zestawienie środków wydatkowanych w omawianym okresie na ochronę zasobu zabytkowego miasta, pokrytych ze środków z budżetu Miasta Chełm, jak i środków zewnętrznych.

Działanie 2.

Aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniająca zapisy dotyczące ochrony zabytków i ochrony krajobrazu kulturowego miasta.

Przewidywany termin realizacji - zadanie stałe

W latach 2020 - 2021 zostały uchwalone 3 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego Miasta Chełm:

1. Uchwała nr XLVI/395/21 Rady Miasta Chełm z dnia 30 września 2021 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Chełm dla obszaru w rejonie ulicy Nadtorowej - Etap I (Dz. U. Woj. Lubelskiego poz. 4414 z dnia 2 listopada 2021 r.),
2. Uchwała nr XLIX/418/21 Rady Miasta Chełm z dnia 29 listopada 2021 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Chełm dla obszaru Malowane - Witosa (Dz. U. Woj. Lubelskiego poz. 6104 z dnia 20 grudnia 2021 r.),
3. Uchwała nr LI/440/21 Rady Miasta Chełm z dnia 30 grudnia 2021 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru w rejonie rzeki Janówki i ulicy Metalowej (Dz. U. Woj. Lubelskiego poz. 464 z dnia 25 stycznia 2022 r.).

Zgodnie z § 11 uchwały nr LI/440/21 Rady Miasta Chełm z dnia 30 grudnia 2021 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru w rejonie rzeki Janówki i ulicy Metalowej (Dz. U. Woj. Lubelskiego poz. 464 z dnia 25 stycznia 2022 r.) ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- 1) w granicach planu nie występują obiekty wpisane do rejestru zabytków;
- 2) obiekty znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków:
 - a) szkoła murowana z końca XIX w., obecnie dom mieszkalny przy ul. Metalowej 21 - dopuszcza się zmiany adaptacyjne obiektu po uprzednim uzgodnieniu z Lubelskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W przypadku koniecznej rozbiórki obiektu, należy przedstawić inwentaryzację architektoniczną w celu uzyskania zgody Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- 3) w granicach planu znajduje się zabytek archeologiczny - stanowisko nr 53 na obszarze AZP 80-89:
- a) realizacja zamierzeń inwestycyjnych w obszarze zabytku - stanowiska archeologicznego może odbywać się jedynie po przeprowadzeniu wyprzedzających archeologicznych badań wykopaliskowych,
 - b) na badania wykopaliskowe należy uzyskać odrębne pozwolenie Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przed rozpoczęciem planowanych prac.
- 4) na całym obszarze planu obowiązuje wymóg zobowiązujący osoby, które w trakcie prowadzenia prac odkryły przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, do postępowania zgodnie z przepisami odrębnymi ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tj. zobowiązane są wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot, zabezpieczyć przy użyciu dostępnych środków ten przedmiot i miejsce jego odkrycia oraz niezwłocznie o tym zawiadomić Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a jeśli to nie jest możliwe, Prezydenta Miasta Chełm.

W przypadku dwóch pozostałych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uchwalonych w latach 2020-2021, na obszarach objętych opracowaniem nie występują obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków oraz obiekty i obszary znajdujące się w gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Działanie 3.

Zmiana uchwały Rady Miasta w sprawie określenia zasad udzielania dotacji z budżetu miasta Chełm na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach położonych na terenie Miasta Chełm.

Przewidywany termin realizacji – 2021

Rada Miasta Chełma przyjęła Uchwałę Nr IV/36/2010 z dnia 29 grudnia 2010 roku w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, sposobu jej rozliczania i kontroli wykonania

zleconego zadania oraz postępowania z wnioskami o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach.

W związku z nowelizacją ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami na podstawie ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, zmieniony został art. 81 ust. 1 tejże ustawy. Zgodnie z obecnym brzmieniem: *W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale istnieje możliwość udzielania przez gminę dofinansowania na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane także przy obiektach wpisanych do gminnej ewidencji zabytków.*

Zgodnie z nowelizacją powinna być dokonana zmiana (lub wydanie nowej) uchwały w tej sprawie. W 2021 roku rozpoczęto prace nad przyjęciem nowej uchwały, ze względu na dużą ilość zmian, które należy wprowadzić. Planowane jest przyjęcie nowej uchwały w drugiej połowie 2022 roku.

Działanie 4.

Aktualizacja / sporządzenie nowego Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych Miasta Chełm.

Przewidywany termin realizacji – 2021

Na każdej gminie ciąży obowiązek opracowania – zgodnie z treścią art. 88 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz treścią § 4 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 25 sierpnia 2004 roku w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytku na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych – Gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego oraz sytuacji kryzysowych.

„Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Miasta Chełm” został zatwierdzony w dniu 04 kwietnia 2018 roku i jest okresowo aktualizowany. Zgodnie z arkuszem aktualizacji działania te zostały wykonane w dniu

20.03.2020 r. (wg stanu na dzień 31.12.2019 r.) oraz 12.03.2021 r. (wg stanu na dzień 31.12.2020 r.).

Działanie 5.
Weryfikacja Gminnej Ewidencji Zabytków.

Przewidywany termin realizacji – zadanie stałe

Gminna Ewidencja Zabytków została ustanowiona Zarządzeniem Nr 959/2013 Prezydenta Miasta Chełma z dnia 23 grudnia 2013 r.

Zgodnie z załącznikiem do Zarządzenia Nr 959/2013 w gminnej ewidencji zabytków znajduje się 367 obiektów architektury i budownictwa, 8 zespołów architektury i budownictwa, 4 parki, ogrody i obiekty zieleni historycznej, 2 cmentarze, miejsca pamięci narodowej, pomniki i tablice oraz 4 stanowiska archeologiczne.

Gminna ewidencja zabytków powinna podlegać okresowej (corocznej lub co dwa lata) weryfikacji. W miarę poszerzania stanu wiedzy o obiektach zabytkowych z obszaru miasta Chełm do gminnej ewidencji zabytków powinny być włączane nowe zabytki. Jednocześnie okresowa ocena stanu zachowania zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków powinna skutkować usunięciem (za zgodą Lubelskiego WKZ) tych zabytków, które albo uległy nieodwracalnej degradacji albo przekształceniom.

W 2020 roku firma Jakub Makowski Makultura z siedzibą w Warszawie dokonała weryfikacji GEZ. Dokument został przekazany do Delegatury w Chełmie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Lublinie. Do końca 2021 roku nie uzyskaliśmy zgody WKZ do wprowadzenia zmian w GEZ.

Priorytet I. Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego Miasta Chełm
Kierunek działania 2. Ochrona krajobrazu kulturowego miasta
Działanie 1. Coroczne przeznaczanie środków z budżetu Miasta Chełm na dofinansowywanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Przewidywany termin realizacji – zadanie stałe

Zgodnie z przyjętą przez Radę Miasta Chełm uchwałą w sprawie określenia zasad udzielania dotacji z budżetu miasta Chełm na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach położonych na terenie Miasta Chełm, w budżetach na kolejne lata zapewniane są odpowiednie środki na udzielanie dofinansowań do prac konserwatorskich realizowanych na terenie Miasta przez właścicieli obiektów zabytkowych.

Parafia Rzymskokatolicka pw. Narodzenia NMP w Chełmie od 2017 roku wspólnie z Miastem Chełm realizuje projekt udostępnienia turystycznego obiektów zabytkowych ujętych jako „Krypty pod Bazyliką”. Jest to wyjątkowy na skalę Europy kompleks zabytków, obejmujący okres od XIII do XX wieku, gdzie znajdują się pozostałości cerkwi katedralnej Daniela Romanowicza, pochówki szkieletowe z tego okresu, relikty remontów do czasu zbudowania katedry według projektu Pawła Fontany, pochówki duchowieństwa, księży, biskupów prawosławnych i unickich oraz tunel prowadzący od kościoła do piwnicy klasztoru Bazylianów.

Ponieważ kompleks jest wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego wszelkie prace muszą być poprzedzane badaniami archeologiczno – architektonicznymi ze sporządzaną zgodną z wymogami dokumentacją, a prace budowlane objęte nadzorami z wcześniej zatwierdzonymi projektami.

W 2020 roku Prezydent Miasta Chełm udzielił dotację celową w wysokości **62 152,45 zł** dla Parafii Rzymskokatolickiej pw. Narodzenia NMP w Chełmie na realizację zadania pn. „Kontynuowanie prac restauratorskich, budowlanych i konserwatorskich związanych

z badaniami w kryptach Bazyliki oraz na odbudowę zniszczonego odcinka tunelu łączącego krypty z klasztorem”.

W latach 2020-2021 Parafia kontynuowała prowadzenie prac w tym kompleksie. Były one prowadzone w ramach umów na realizację zadań:

- a) w 2020 roku - „Kontynuowanie prac restauratorskich, budowlanych i konserwatorskich związanych z badaniami w kryptach Bazyliki oraz na odbudowę zniszczonego odcinka tunelu łączącego krypty z klasztorem” (dotacja Miasta Chełm w wysokości 62 152,45 zł oraz środki własne Parafii w wysokości 7 034,01 zł),
- b) w 2021 roku - „Kontynuowanie prac restauratorskich, budowlanych i konserwatorskich w Bazylice pw. Narodzenia NMP w Chełmie polegających na wykonaniu remontu krypt, otworów wglądowych i odtworzeniu wejścia do zakrystii północnej Bazyliki oraz przeprowadzenia badania archeologiczno-architektonicznego wraz z konserwacją odkrytych zabytków ruchomych” (dotacja Miasta Chełm w wysokości 60 000,00 zł oraz środki własne Parafii w wysokości 3 745,42 zł).

W 2020 roku głównym zadaniem było częściowe odbudowanie tunelu, który został zniszczony w czasie budowy instalacji kanalizacji deszczowej i zasypany w miejscu postawionej studzienki. Powodowało to przesiąkanie wód opadowych, zawilgocenie zasypiska tunelu i wzrost wilgotności w kryptach. Dlatego wykonano badania archeologiczne w miejscu uszkodzenia (mniej więcej połowa odległości między kościołem a klasztorem), odsłonięto całkowicie zniszczony fragment konstrukcji z cegieł i przygotowano do odtworzenia. W wykopie badawczym odkryto pozostałości zniszczonego wykopami kanalizacyjnymi cmentarza szkieletowego z okresu wczesnego średniowiecza, częściowo uszkodzony grób szkieletowy mężczyzny oraz fundamenty muru nieznanego budynku. Wybudowano dwie nowe studzienki z obu stron kanału, a odcinek kanalizacji zainstalowano pod konstrukcją tunelu. Dodatkowo tunel wzmocniono konstrukcją betonową zbrojoną (opłaszczowano), aby bez zagrożeń mogły przejeżdżać samochody, zasypano piaskiem i ułożono bruk kamienny. W samym tunelu od strony krypty nr 2 wykonano konserwację pięciu metalowych urządzeń (rolek z instalacji grzewczej z XIX/XX wieku).

Były to bardzo ważne prace, które w najbliższej przyszłości umożliwią realizację drugiej trasy turystycznej. Zwiedzający będą mogli przejść od krypty tunelem do dużej piwnicy

w klasztorze Bazyliańców i zwiedzić dwa ich poziomy podziemne.

W samych kryptach zrealizowano trzy zadania, zwiększające atrakcyjność obiektu pod kątem turystyki.

Andrzej Rypin na podstawie przekazanych przez Stanisława Gołuba zdjęć, wymiarów i rysunków wykonał przybliżoną rekonstrukcję trumny, gdzie mógł zostać pochowany biskup Jakub Susza. Trumnę tę wykonano z desek dębowych lekko zmniejszając, aby można było ją włożyć do otworu metalowej konstrukcji nad grobem. W trumnie ułożono przebadane wcześniej antropologicznie nieliczne kości biskupa oraz zrekonstruowano sam grób. Boki zostały obłożone bryłami kredy i opoki (zabieg klinowania zaobserwowano w większości grobów ziemnych badanych w Bazylice). Od strony północnej przy trumnie umieszczono oryginalne kawałki słabo zachowanych desek. Grób został przykryty specjalną szybą, po której można chodzić.

W narożniku północno-zachodnim dawnej krypty przy obecnym wejściu południowym z przybudówki wykonano odkrywkę architektoniczną, która potwierdziła i częściowo odsłoniła lico zewnętrzne ściany południowej cerkwi z XIII wieku. Udostępniono do oglądania fragmenty czterech warstw ceglanego muru, zbudowanego z cegieł palcówek z szerokimi spoinami zaprawy wapiennej. Jest to jedyny do tej pory odsłonięty zewnętrzny licowy południowy mur cerkwi katedralnej.

Podjęte zostały prace konserwatorsko-rekonstrukcyjne w dawnej klatce schodowej projektu Pawła Fontany z XVIII wieku. Pierwsze wejście z kościoła do krypt znajdowało się w środkowej nawie przy zachodniej stronie transeptu i funkcjonowało do II wojny światowej. Schody w bardzo złym stanie zachowania rozebrano podczas remontu podłogi Bazyliki w 2014 roku (decyzja ówczesnego proboszcza i władz konserwatorskich). Zostawiono wtedy fragment podstawy od strony północnej, gniazda na masywne stopnie z drewna i kilka fragmentów mniej zniszczonych oryginalnych desek. Dzięki temu odsłonięto także filar cerkwi z XIII wieku, mur narteksu i pochówek duchownego (prawdopodobnie biskupa) w tym murze. Ponieważ zostawiona dla celów rekonstrukcji podstawa była w bardzo złym stanie, w 2020 roku podjęto prace konserwatorskie. Podstawę oczyszczono, następnie oryginalnymi ceglami zostawionymi dla celów rekonstrukcji obmurowano i uzupełniono brakujące elementy. Zastosowano zaprawę wapienną, która po wyschnięciu uzyskuje biały kolor jak zastosowana pierwotnie. W zachowane gniazda włożono trzy zrekonstruowane górne stopnie.

Na zachowany i wzmocniony fragment podstawy w północne gniazda włożono trzy oryginalne zakonserwowane kawałki schodów, a do pięciu pozostałych gniazd włożono i umocowano małe fragmenty zrekonstruowanych schodów.

W 2021 roku głównym zadaniem realizowanym w Bazylice było odtworzenie po uprzednim zbadaniu zamurowanego wejścia do zakrystii północnej. Zaprojektowano klatkę schodową i schody z metalu prowadzące do dawnej krypty, aby stworzyć ciąg dla zwiedzających krypty. Wejście do obiektu znajduje się w przybudówce od strony południowej Bazyliki, a po zwiedzaniu podziemnych zabytków turyści mogą wyjść schodami i wyjściem od strony północnej naprzeciwko klasztoru Bazylianów.

W zlokalizowanym dawnym przejściu przekuto otwór, wstawiono stylizowane pełne drzwi z drewna, odtworzono spocznik z dawnych cegieł rozbiórkowych i zainstalowano klatkę schodową z metalu. Nad całością wykonano odcinającą od zakrystii trwałą obudowę. Nad zabytkowym murem poszerzenia cerkwi w średniowieczu wykonano konstrukcję ażurowego pomostu z metalu zamontowaną na bloczkach z betonu. Dzięki temu turyści mogą obejrzeć duży fragment ceglanego muru prostokątnej apsydy cerkwi katedralnej.

W miejscu odkrytych grobów szkieletowych kobiety i dziecka, pochowanych w okresie wczesnego średniowiecza (jedyne groby kobiety w cerkwi z tego okresu) odtworzono jamę grobową i rekonstrukcję zakonserwowanych szkieletów. Nad całością znajduje się konstrukcja z bloczków betonowych, którą przykryto dwoma specjalnymi szybami. Dzięki temu można podejść do grobów i dokładnie je obejrzeć. Należy zaznaczyć, że do naszych czasów bardzo rzadko zachowują się XIII - wieczne groby podwójne tego typu – przypuszczalnie matki z dzieckiem, zwłaszcza szkielet dziecka.

Dzięki udzielonym przez Miasto Chełm dotacjom na wykonanie prac w latach 2020 - 2021, krypty stały się jeszcze bardziej atrakcyjnym i wyjątkowym obiektem turystycznym, już z oddzielnym wejściem, co zwiększa bezpieczeństwo i usprawnia ruch turystyczny. Prace będą kontynuowane.

W 2020 roku dotację celową w wysokości **37 847,55 zł** otrzymała również Parafia Rzymskokatolicka pw. Rozesłania Świętych Apostołów w Chełmie na realizację zadania

pn. „Remont elewacji frontowej Kościoła Rzymskokatolickiego pw. Rozesłania Świętych Apostołów w Chełmie”.

W ramach realizacji zadania wykonane zostały następujące prace:

- 1) oczyszczenie i impregnacja elewacji północnej Kościoła wraz z wieżami:
 - a) odgrzybianie podłoża budowlanych przy renowacji starego budownictwa,
 - b) dodatkowa neutralizacja soli preparatem przeciwsolnym poprzez ręczne malowanie podłoża,
 - c) czyszczenie strumieniowo-ścierne, na mokro, powierzchni betonowych niemalowanych,
 - d) hydrofobizacje podłoży przy renowacji starego budownictwa – powierzchnie tynkowane, natrysk,
- 2) naprawa tynków elewacji wieży:
 - a) przygotowanie podłoży pod wykonanie tynków renowacyjnych – usunięcie z muru odpadającego tynku,
 - b) przygotowanie podłoży pod wykonanie tynków renowacyjnych – wykucie spoin i czyszczenie muru,
 - c) wykonanie tynków renowacyjnych,
 - d) prace wykończeniowe przy tynkach renowacyjnych – szpachlowanie powierzchni tynków.

Prace wykonane zostały zgodnie z „Programem prac oczyszczenia i zabezpieczenia elewacji frontowej Kościoła na rok 2020” autorstwa Pana Grzegorza Dąbrowskiego.

Przy realizacji zadania Parafia zaangażowała środki własne w wysokości 20 203,19 zł.

Działanie 2.

Opracowanie i przyjęcie „uchwały reklamowej” porządkującej estetykę w mieście.

Przewidywany termin realizacji – 2021–2022

Dnia 16 marca 2021 r. Miasto Chełm zawarło umowę z pracownią architektoniczną na wykonanie projektu uchwały określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej

architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane, na terenie Miasta Chełm.

W 2021 r. zostały zrealizowane dwa etapy (etap I – prace analityczne, etap II – prace projektowe i towarzyszące).

W ramach prac analitycznych (Etap I) wykonano zadania polegające na:

- a) identyfikacji negatywnych rodzajów zjawisk występujących w mieście Chełm w zakresie przedmiotu zamówienia,
- b) analizie funkcjonalno-przestrzennej obszaru Miasta Chełm, w szczególności pod kątem zaprojektowania stref, dla których przygotowane zostaną zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych z jakich mogą być wykonane z uwzględnieniem:
 - aktualnego stanu zagospodarowania terenu;
 - miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na obszarze miasta Chełm;
 - wydzielonych stref ochrony konserwatorskiej;
 - podziału miasta Chełm na osiedla.
- c) analizie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego pod kątem istnienia w nich zapisów dotyczących sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych, a także rodzajów materiałów, z jakich mogą być wykonane.
- d) analizie wymagań nałożonych przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Lublinie Delegatura w Chełmie;
- e) przedstawieniu wstępnych propozycji wyeliminowania zidentyfikowanych negatywnych zjawisk.

W ramach prac projektowych i towarzyszących (Etap II) wykonano zadania polegające na:

- a) wyznaczeniu granic stref przestrzennych wymagających ustalenia odrębnych reguł i zasad ekspozycji reklam oraz zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury

i ogrodzeń z uwagi na ochronę walorów estetycznych przestrzeni publicznej i ekspozycji krajobrazu oraz wartości historycznej zabudowy lub innych uwarunkowań związanych z terenem,

- b) przygotowaniu i przekazaniu Zamawiającemu wektorowego opracowania granic poszczególnych stref,
- c) opracowaniu wstępnych zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń (w postaci przykładów, szkiców, zarysów najbardziej oddających charakter proponowanych rozwiązań dla każdej ze stref),
- d) opracowaniu katalogu wzorców lub gotowych rozwiązań dla poszczególnych stref,
- e) opracowaniu wykazu obiektów małej architektury, które nie wymagają dostosowania do zakazów, zasad lub warunków określonych w projekcie uchwały,
- f) wskazaniu obszarów oraz rodzajów ogrodzeń, dla których następuje zwolnienie z obowiązku dostosowania ogrodzeń istniejących do zakazów, zasad lub warunków określonych w projekcie uchwały,
- g) opracowaniu wykazu praktyk szczególnie niepożądanych na obszarze miasta Chełm w zakresie przedmiotu zamówienia.

W miesiącu marcu 2022 roku projekt uchwały krajobrazowej został wyłożony do publicznego wglądu. W związku z uwzględnieniem złożonych uwag do projektu uchwały, niezbędne jest powtórzenie procedury etapu III (tj. prace formalno-prawne i konsultacyjne), co wiąże się z koniecznością zmiany terminów określonych w umowie.

Działanie 3.

Opracowanie i złożenie wniosku o uznanie „Zabytkowych kopalni kredy w Chełmie” oraz „Założenia Katedralnego na Górze Chełmskiej” za Pomnik Historii.

Przewidywany termin realizacji – 2021–2022

Chełmskie podziemia kredowe są obiektem unikatowym w skali Europy – są pozostałością prowadzonej w wiekach XVI–XVIII w. górniczej eksploatacji kredy. Pozyskiwanie cennego materiału pozostawiło po sobie kilometry wyrobisk rozciągających się pod całym Starym Miastem.

Chełmskie podziemia kredowe ze względu na swoją wartość są wpisane do rejestru zabytków. Jednak wyjątkowość zabytku w pełni uzasadnia ubieganie się o status Pomnika Historii, nadawany przez Prezydenta RP na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Zespół zabudowy Górki Chełmskiej jest unikatowym założeniem przestrzennym, o korzeniach sięgających okresu średniowiecza i w znakomity sposób podkreślających wielowiekową wielokulturowość i wielowyznaniowość ośrodka chełmskiego.

Realizacja tego działania została zaplanowana na II połowę 2022 roku.

Działanie 4.

Opracowanie *Studium wartości kulturowych Miasta Chełm.*

Przewidywany termin realizacji – 2021–2023

Opracowanie kompleksowego *Studium wartości kulturowych Miasta Chełm*, w którym poddane zostaną analizie wszelkie elementy krajobrazu kulturowego oraz ich wpływ na wizerunek krajobrazowy miasta. Określone zostaną możliwości działań inwestycyjnych, ich lokalizacja i charakter ze szczególnym uwzględnieniem wpływu na chronione wartości krajobrazowe historycznego układu urbanistycznego miasta.

Dokument będzie stanowił podstawę do określania zapisów w dokumentach planistycznych oraz wszelkich dokumentach strategicznych miasta.

Studium planowane jest do opracowania zgodnie ze wskazanym terminem realizacji.

Priorytet II.
Zrównoważone wykorzystanie dziedzictwa kulturowego Miasta Chełm dla rozwoju turystyki.

Kierunek działania 1.
Dziedzictwo kulturowe źródłem rozwoju turystyki

Działanie 1.
Opracowanie i przyjęcie *Programu rozwoju turystyki Miasta Chełm do 2030 r.*

Przewidywany termin realizacji – 2021-2023

Postulaty turystycznego wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego Chełma znajdują się praktycznie w każdym przyjętym przez władze samorządowe dokumencie strategicznym. Są one jednak rozproszone i nieskonkretyzowane, w związku z tym szansa na ich realizację - w aktualnym stanie formalno-prawnym - jest niewielka.

Opracowanie i przyjęcie „Programu rozwoju turystyki Miasta Chełm do 2030 r.” doprowadzi do skoordynowania wszelkich działań w tej sferze, w szczególności do właściwego wykorzystania dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki.

Opracowanie programu zaplanowane jest zgodnie ze wskazanym terminem realizacji.

Działanie 2.

Organizacja i rozwój infrastruktury turystycznej związanej z Wielkim Szlakiem Kulturowym Rady Europy „Via Regia”

Przewidywany termin realizacji – 2021–2023

W *Wojewódzkim planie zagospodarowania przestrzennego* Chełm został uwzględniony – jako jeden z punktów międzynarodowego szlaku kulturowego „Via Regia”, ze wskazaniem rozwoju związanej ze szlakiem infrastruktury turystycznej.

„Via Regia” jest oficjalnie uznanym Wielkim Szlakiem Kulturowym Rady Europy. Chełm leży na jednej z jego odnóg łączących Lublin z Wołyniem (cały szlak biegnie od Santiago de Compostela do Wilna i Kijowa).

Podjęte zostaną działania mające na celu opracowanie i wyznaczenie szlaku, zgodnie ze wskazanym terminem realizacji.

Działanie 3.

Organizacja i rozwój infrastruktury turystycznej związanej ze Szlakiem Chasydzkim

Przewidywany termin realizacji - 2021-2023

W Wojewódzkim planie zagospodarowania przestrzennego Chełm został uwzględniony – jako jeden z punktów ponadregionalnego szlaku kulturowego – Szlak Chasydzki, ze wskazaniem rozwoju związanej ze szlakiem infrastruktury turystycznej.

Podjęte zostaną działania mające na celu opracowanie i wyznaczenie szlaku, zgodnie ze wskazanym terminem jego realizacji.

Priorytet II. Zrównoważone wykorzystanie dziedzictwa kulturowego Miasta Chełm dla rozwoju turystyki.
Kierunek działania 2. Wykorzystanie wartości dziedzictwa kulturowego do kreowania projektów turystyki kulturowej.
Działanie 1. Rozwój „Zabytkowych kopalni kredy w Chełmie” jako markowego produktu turystycznego

Przewidywany termin realizacji – 2021–2030

Kopalnie kredy w Chełmie są unikatowym w skali Europy zabytkiem. Stanowią największą atrakcję turystyczną Chełma, a także jedną z największych atrakcji turystycznych regionu. Od listopada 2017 r. administratorem podziemi jest Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji. Od marca 2021 roku turyści indywidualni mogą zwiedzać podziemia przez cały rok (z wyjątkiem niektórych świąt), w godzinach 10:00, 12:00, 14:00 i 16:00, a w miesiącach: lipiec i sierpień w godzinach: 10:00, 11:00, 12:00, 13:00, 14:00, 15:00, 16:00. Grupy zorganizowane w liczbie powyżej 20 osób są zobowiązane do wcześniejszej rezerwacji. Zwiedzanie odbywa się wyłącznie z przewodnikiem i trwa około 1 godziny. Szczegóły dotyczące oprowadzania są zawarte w regulaminie zwiedzania Podziemi Kredowych. Obiekt nie jest dostosowany dla wózków dziecięcych oraz inwalidzkich, a także osób z niepełnosprawnościami. Oprócz obsługi ruchu turystycznego na terenie obiektu funkcjonuje sklepik z pamiątkami związanymi głównie z podziemiami i kredą.

Podziemia Kredowe są odwiedzane przez turystów z całego świata. Podziemia gościły turystów z wielu krajów m.in. z: USA, Wielkiej Brytanii, Francji, Niemiec, Włoch, Austrii, Grecji, Czech, Słowacji, Holandii, Belgii, Hiszpanii, Norwegii, Finlandii, Litwy, Łotwy, Estonii, Rosji,

Ukrainy, a nawet Brazylii, Indii, Chin i Australii. Liczba turystów zwiedzających Podziemia Kredowe w 2020 roku to 17.670 osób. Spadek liczby turystów spowodowany jest m.in. sytuacją epidemiczną. Podziemia nieczynne były w 2020 roku przez prawie 4 miesiące.

Liczba turystów zwiedzających Podziemia Kredowe w 2021 roku to 24.233 osób. Pomimo sytuacji epidemicznej widoczny jest znaczący wzrost liczby odwiedzających w stosunku do poprzedniego roku.

Działanie 2.
Opracowanie założeń i możliwości rozwoju produktu turystycznego
„Chełm – miasto wielu kultur”

Przewidywany termin realizacji – 2025

Chełm od zarania istnienia jako miasto zawsze był ośrodkiem wielokulturowym. Zamieszkiwali je przedstawiciele różnych narodowości i wyznań. Było to źródłem znaczenia miasta przez wieki jego historii.

Program zakłada przeprowadzenie analizy możliwości realizacji produktu turystycznego opartego na tej tradycji. Opracowanie założeń produktu pozwoli na możliwie najlepsze wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego dla potrzeb rozwoju turystyki.

W 2008 roku na fasadzie budynku przy ul. Mickiewicza 9 odsłonięta została tablica poświęcona Szmulowi Zygielbojmowi, który w proteście przeciwko obojętności świata na Holocaust popełnił samobójstwo. Rokrocznie, Miasto Chełm upamiętnia to wydarzenie poprzez złożenie kwiatów przy tablicy.

W 2021 roku podjęte zostały działania mające na celu utworzenie skweru Szmula Zygielbojma. Prace obejmują zagospodarowanie placu przy ul. A. Mickiewicza poświęconego pamięci Szmula Zygielbojma wraz z tablicami upamiętniającymi Polaków – Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Na zrewitalizowanym skwerze ustawiona zostanie również ławeczka, na której „usiądzie” rzeźba przedstawiająca postać Szmula Zygielbojma. Na ścianie budynku przylegającego do placu powstanie mural.

W 2021 roku Miasto Chełm dofinansowało w ramach otwartego konkursu ofert realizację zadania pn. „Uroczysty koncert upamiętniający pierwszą rocznicę śmierci Idy Haendel”. Towarzystwo Muzyczne w Chełmie otrzymało dotację w wysokości 6.000,00 zł.

W dniu 30 czerwca 2021 r., zorganizowany został w sali koncertowej Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia w Chełmie koncert upamiętniający pierwszą rocznicę śmierci Idy Haendel. Koncert zapoczątkowały filmowe wspomnienia o Idzie Haendel w relacjach Tadeusza Strugały, Krzysztofa Jakowicza, skrzypaczki Lyrit Milogram. Utwory koncertowe wykonali młodzi muzycy Celina Kotz (skrzypce) i Marcin Sikorski (fortepian). Na potrzeby wydarzenia wykonano foldery promocyjne w wersji polsko-angielskiej w ilości 200 egzemplarzy, dostępne dla uczestników imprezy. Podczas wydarzenia promowano miasto Chełm, jego historię i zabytki. Patronat honorowy sprawowało Muzeum Historii Żydów Polski POLIN. Miasto Chełm dofinansowało realizację tego zadania w ramach otwartego konkursu ofert w wysokości 6.000,00 zł.

W 2021 roku, w ramach otwartego konkursu ofert, Miasto Chełm dofinansowało realizację zadania pn. „Wszystkie drogi prowadzą do Chełma”. Kwota dotacji wyniosła 8.000,00 zł.

W ramach realizacji zadania zrealizowany został film w języku angielskim z napisami polskimi, promujący miasto, pokazujący miejsca i związane z nimi na całym świecie osoby narodowości żydowskiej. Film umieszczony został w internecie m.in. w portalach społecznościowych oraz serwisie YouTube i ma za zadanie zachęcić turystów do odwiedzenia Chełma. Na etapie wstępnym został przygotowany scenariusz według którego zrealizowano film. Następnie w profesjonalnym studio dokonano nagrania lektorskiego w języku angielskim, po czym dokonano jego technicznej obróbki.

W ramach realizacji zadania zabezpieczone zostały środki finansowe na realizację filmu, honorarium dla lektora w języku angielskim, opłatę za wynajem studia do nagrania, podkład muzyczny, tłumaczenia tekstu dla lektora oraz za stronę internetową.

Trwają prace mające na celu opracowanie „Strategii rozwoju Miasta Chełm na lata 2021-2030”. Z punktu widzenia wyróżników miasta Chełm w szerszym ujęciu należy zwrócić uwagę na dziedzictwo kulturowe. Przede wszystkim istotną rolę mają turystyczne szlaki, w szczególności istniejące podziemia kredowe w Chełmie, które stanowią wyróżnik o skali ogólnoeuropejskiej.

W związku z tym ważne jest wspieranie tworzenia kompleksowej oferty turystycznej i marketingowej, w oparciu o szeroką promocję i wykorzystanie unikalnych zasobów, m.in. położenia, a przy tym rozwój zintegrowanej turystyki transgranicznej. Ponadto w celu wzmocnienia rangi i budowy pozytywnego wizerunku miasta, kluczowa jest budowa marki miasta oraz prowadzenie zintegrowanych działań promocyjnych i marketingowych ukierunkowanych na wzrost rozpoznawalności turystycznej i gospodarczej Chełma, w kraju i zagranicą.

Istotną rolę odgrywa także wykorzystanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych oraz kulturowych dla rozwoju funkcji turystycznej i wypoczynkowej (dziedzictwo religijne, urbanistyczne, gospodarcze i historyczne – Sanktuarium Maryjne na Górze Chełmskiej (Góra Zamkowa w Chełmie), osiedle „Dyrekcja”, Chełmskie Podziemia Kredowe).

<p>Priorytet III. Edukacja i promocja – dziedzictwo kulturowe jako podstawa budowania tożsamości i świadomości „małej ojczyzny” – Miasta Chełm</p>
<p>Kierunek działania 1. Działania edukacyjne w zakresie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego Chełma</p>
<p>Działanie 1. Kreowanie i wspieranie programów edukacyjnych kierowanych do użytkowników i właścicieli obiektów zabytkowych w zakresie stosowania zasad konserwatorskich.</p>

Przewidywany termin realizacji – działanie stałe

Działanie ma na celu realizowanie programów edukacyjnych i szkoleniowych kierowanych do właścicieli obiektów zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków) obejmujących różnorodne aspekty opieki nad zabytkami - konserwacji zabytku, zarządzania zabytkiem, finansowania konserwacji i eksploatacji zabytku.

Działanie może zostać zrealizowane, w chwili podjęcia przez Radę Miasta Chełm nowej uchwały, na podstawie której będzie istniała możliwość udzielenia przez Miasto Chełm dofinansowania na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane, także przy obiektach wpisanych do gminnej ewidencji zabytków.

Działanie 2.

Wspieranie projektów i programów badawczych i dokumentacyjnych, zmierzających do pełnej inwentaryzacji przejawów niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Przewidywany termin realizacji – działanie stałe

Polskie Towarzystwo Turystyczno - Krajoznawcze Oddział w Chełmie im. Kazimierza Janczykowskiego wydało w 2021 serię informatorów poświęconych obiektom zabytkowym, ulicom starówki chełmskiej, ulicy Lubelskiej oraz miejscom związanym z Górą Chełmską. Informatory zawierają krótki opis poszczególnych zabytków. Łączny nakład wyniósł 500 egzemplarzy.

Miasto Chełm dofinansowało to działanie przyznając dotację w ramach otwartego konkursu ofert w wysokości 3.000,00 zł.

W 2021 roku Polskie Towarzystwo Turystyczno - Krajoznawcze Oddział w Chełmie im. Kazimierza Janczykowskiego wznowiło wydanie publikacji pn. „Pomniki i tablice pamiątkowe Chełma” w nakładzie 225 egzemplarzy. Celem wydania publikacji było zaprezentowanie pomników i tablic pamiątkowych na terenie Chełma, jako szczególnego elementu dziedzictwa historycznego i kulturowego miasta. Jest to druga publikacja PTTK, która została uzupełniona o nowe obiekty, powstałe po 2009 roku. Publikacja wydana w 2009 roku obejmowała 45 pomników i 143 tablice, zestawienie „Dębów Katyńskich” oraz tablic informacyjnych o obiektach przyrodniczych archeologicznych i zabytkowych. Uzupełnienie z 2021 roku obejmuje 60 pomników, 186 tablic, jak również „Dęby Katyńskie”, tablice informacyjne o obiektach przyrodniczych archeologicznych i zabytkowych. Miasto Chełm dofinansowało powyższe zadanie przyznając dotację w ramach otwartego konkursu ofert w wysokości 2.000,00 zł.

Działanie 3.

Inicjowanie i organizowanie obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa z okazji Międzynarodowego Dnia Zabytków

Przewidywany termin realizacji – działanie stałe

Realizacja działania miała na celu podejmowanie – we współpracy z Muzeum Ziemi Chełmskiej im. Wiktora Ambroziewicza, organizacjami pozarządowymi i instytucjami kościelnymi – inicjatyw na rzecz corocznej organizacji Europejskich Dni Dziedzictwa (wrzesień) i Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków (kwiecień), jako projektów edukacyjnych na rzecz ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

W latach 2020-2021 takie działania nie zostały podjęte ze względu na sytuację epidemiczną.

Działanie 4.

Inicjowanie i wspieranie projektów / zajęć edukacyjnych związanych z ochroną i upowszechnianiem wiedzy o lokalnym dziedzictwie kulturowym.

Przewidywany termin realizacji – działanie stałe

W latach 2020 - 2021 Polskie Towarzystwo Turystyczno - Krajoznawcze Oddział w Chełmie im. Kazimierza Janczykowskiego zorganizowało Powiatowy Konkurs Wiedzy o Chełmie.

W 2020 roku w konkursie uczestniczyło 36 uczniów z Chełma, Stawu, Sawina, Rudy-Huty i Strupina Dużego, zaś w 2021 roku w konkursie uczestniczyło 27 uczniów z Chełma, Stawu, Sawina, Rudy-Huty i Brzeźna. Organizacja konkursu miała na celu rozwój zainteresowań krajoznawczo-turystycznych oraz kształtowania przywiązania do Chełma jako „małej ojczyzny”. Organizator zapewnił uczestnikom konkursu wyżywienie oraz nagrody konkursowe.

W latach 2020 i 2021 Miasto Chełm dofinansowało powyższe zadanie przyznając dotację w ramach otwartego konkursu ofert w wysokości 1.000,00 zł (co roku).

W latach 2020 - 2021 Polskie Towarzystwo Turystyczno - Krajoznawcze Oddział w Chełmie im. Kazimierza Janczykowskiego organizowało cykl wycieczek „Moja Mała Ojczyzna”.

2020

Zadanie obejmowało organizację 10 otwartych pieszych i autokarowych wycieczek krajoznawczych dla mieszkańców Chełma. Z powodu sytuacji epidemicznej dwie wycieczki

(w listopadzie i grudniu) zostały zorganizowane w formie indywidualnej, ze zmienionym programem. Większa część wycieczek została zorganizowana w lipcu, sierpniu i wrześniu, po zniesieniu większości ograniczeń związanych z pandemią.

W ramach cyklu zorganizowano następujące wycieczki: „Poleski Park Narodowy”, „Parki chełmskie”, „Ogród Botaniczny w Lublinie”, „Hanna i Romanów”, „Roztoczański Park Narodowy”, „Garwolin i okolice”, „Opole Lubelskie i okolice”, „Cmentarz parafialny w Chełmie”, „Śladami Powstania Styczniowego w Powiecie Chełmskim”, „Zabytki Chełma”.

We wszystkich wycieczkach wzięło udział ponad 200 uczestników z Chełma i Krasnegostawu.

2021

Zadanie obejmowało organizację 10 otwartych pieszych i autokarowych wycieczek krajoznawczych dla mieszkańców Chełma. We wszystkich wycieczkach wzięło udział ponad 500 uczestników z Chełma i Krasnegostawu.

W ramach cyklu zorganizowano następujące wycieczki: „Roztoczański Park Narodowy”, „Parki chełmskie”, „Tarnogród i okolice”, „Czarnolas i Zwoleń”, „Tyszowce i okolice”, „Parki podworskie okolic Lublina”, „Parki podworskie okolic Zamościa”, „Cmentarz parafialny w Chełmie”, „Śladami Powstania Styczniowego w Powiecie Puławskim”, „Muzeum Parafialne w Chełmie”.

Organizacja wycieczek miała na celu wspieranie rozwoju zainteresowań turystyczno-krajoznawczych, kształtowanie przywiązania do „małej ojczyzny”, propagowanie zdrowego stylu życia, promocja walorów krajoznawczych miasta i regionu.

W latach 2020 i 2021 Miasto Chełm dofinansowało powyższe zadanie przyznając dotację w ramach otwartego konkursu ofert w wysokości 2.500,00 zł (co roku).

W latach 2020 - 2021 Polskie Towarzystwo Turystyczno - Krajoznawcze Oddział w Chełmie im. Kazimierza Janczykowskiego organizowało cykl rajdów „Chełmska Jesień Turystyczna”.

2020

W ramach realizacji zadania zorganizowanych zostało 5 otwartych rajdów dla mieszkańców Chełma, głównie dla młodzieży szkolnej skupionej w Szkolnych Kołach Krajoznawczo-Turystycznych i Związku Harcerstwa Polskiego oraz dorosłych amatorów turystyki kwalifikowanej i krajoznawstwa. Z powodu sytuacji epidemicznej w tradycyjny

sposób zrealizowano dwie imprezy („60. Rajd Jesienny” i „54. Rajd Kościuszkowski”). Pozostałe rajdy („58. Rajd Parasolowy”, „16. Rajd „Śladami Powstania Styczniowego” oraz „35. Rajd Mikołajkowy”) przeprowadzono w formie indywidualnej (tj. uczestnicy indywidualnie lub w grupach do 5 osób realizowali samodzielnie trasę, po zgłoszeniu udziału w biurze PTTK. Łącznie w rajdach uczestniczyło ponad 200 uczestników z Chełma, Sawina, Stawu, Rudy - Huty, Pawłowa i Poniatowej.

2021

W ramach realizacji zadania zorganizowanych zostało 5 otwartych rajdów dla mieszkańców Chełma, głównie dla młodzieży szkolnej skupionej w Szkolnych Kołach Krajoznawczo-Turystycznych i Związku Harcerstwa Polskiego oraz dorosłych amatorów turystyki kwalifikowanej i krajoznawstwa. Łącznie w rajdach uczestniczyło blisko 300 uczestników z Chełma, Sawina, Stawu, Rudy - Huty, Pawłowa i Poniatowej.

W ramach cyklu zorganizowano następujące rajdy: „61. Rajd Jesienny”, „55. Rajd Kościuszkowski”, „59. Rajd Parasolowy”, „17. Rajd Śladami Powstania Styczniowego” oraz „36. Rajd Mikołajowy”.

Organizacja wycieczek miała na celu wspieranie rozwoju zainteresowań turystyczno-krajoznawczych, kształtowanie przywiązania do „małej ojczyzny”, propagowanie zdrowego stylu życia oraz promocja walorów krajoznawczych regionu.

W latach 2020 i 2021 Miasto Chełm dofinansowało powyższe zadanie przyznając dotację w ramach otwartego konkursu ofert w wysokości 2.500,00 zł (co roku).

Inicjowanie i wspieranie projektów, zajęć edukacyjnych związanych z ochroną i upowszechnianiem wiedzy o lokalnym dziedzictwie kulturowym realizowanych przez placówki oświatowe

Lp.	Nazwa placówki	Nazwa działania
1.	Przedszkole Miejskie Nr 2	<ul style="list-style-type: none"> • opracowanie i realizacja bloków tematycznych w dwóch grupach wiekowych pt. „Moje miasto Chełm” (dzieci 6-letnie i 4-5-letnie), • wykonanie przez dzieci 6-letnie albumu pt. „Zabytki Chełma”, • zorganizowanie wycieczek: Bazylika NNMP w Chełmie (dzieci 6-letnie i 4-5-letnie), „Chełmska Starówka”: fontanna, studnia miejska, kamienice w śródmieściu, budynek Urzędu Miasta Chełm, kino Zorza, ajlant gruczołowaty - pomnik przyrody, Pomnik Poległych za Ojczyznę na Placu dr Edwarda Łuczkińskiego (dzieci 6-letnie), Park widokowy na Górze Chełmskiej (dzieci 6-letnie i 4-5-letnie), Kopiec Niepodległości

		<p>na Wysokiej Górcie (dzieci 6-letnie), Cmentarz wojenny z I i II wojny światowej (dzieci 6-letnie i 4-5-letnie),</p> <ul style="list-style-type: none"> • udział dzieci w konkursie plastycznym organizowanym przez CHDK pt. „Moje miasto zimą”, • wykonanie albumów przez dzieci 6-letnie pt. „Zabytki Chełma” i wyeksponowanie ich dla rodziców na holu przedszkolnym.
2.	Przedszkole Miejskie Nr 5	<ul style="list-style-type: none"> • „Poznajemy wielkich Polaków” - zajęcia i zabawy edukacyjne z wykorzystaniem literatury o Chełmie i zabytkach, oglądanie pocztówek, albumów („Ocalić od zapomnienia” - wykonanie albumów „Ulubione widoczki z mojego miasta”), wystawa literatury i zdjęć „Chełm dawniej i dziś”, wycieczki tematyczne do Muzeum Ziemi Chełmskiej. • „Ciekawi ludzie wokół nas czy ich przedszkolaku znasz” - spotkanie w przedszkolu z zaproszonymi gośćmi, m.in. funkcjonariuszami policji, funkcjonariuszami Straży Miejskiej, przedstawicielami Straży Granicznej lub Wojska Polskiego, przedstawicielami Straży Pożarnej. • „Wojsko można pokochać” - spotkania, imprezy i uroczystości wewnątrzprzedszkolne z udziałem żołnierzy Wojska Polskiego, zajęcia i zabawy edukacyjne, filmy edukacyjne, słuchanie wierszy, opowiadań, legend m. in. „Biały Niedźwiedź”, praca z obrazkiem, sytuacje edukacyjne. • „Przez Polskę na ludowo” - budzenie zainteresowania pięknem i bogactwem naszego kraju, miasta, poznanie najważniejszych regionów, miast naszego kraju, ich historii, folkloru, bogacenie wiedzy dzieci o naszej Ojczyźnie, zabawy tematyczne, dydaktyczne, edukacyjne, korelacja treści z różnych dziedzin wychowania. • „Przedszkolaki świętują” - zachęcanie do interesowania się ważnymi wydarzeniami ogólnopolskimi, lokalnymi i regionalnymi, budzenie uczucia dumy i czerpanie radości z bycia Polakiem (Polką). Składanie kwiatów, zapalenie zniczy w miejscach upamiętniających ważne wydarzenia rangi historycznej (państwowej, regionalnej), zapalenie zniczy na grobach żołnierzy pochowanych na Cmentarzu Parafialnym, • happening na cześć polskiej flagi i Konstytucji 3 Maja, przemarsz przedszkolaków pobliskimi ulicami miasta z flagami, • „Piękne są nasze barwy Ojczyście” wewnątrzprzedszkolny konkurs recytatorski zorganizowany w ramach obchodów Dnia Flagi Rzeczypospolitej Polski, • udział dzieci i rodziców w konkursie plastycznym „Biały Niedźwiedź” pod patronatem Prezydenta Miasta Chełm organizowanym przez MDK, • zorganizowanie uroczystości z okazji Święta Niepodległości pod hasłem: „Niepodległa - niepokorna” z udziałem przedstawicieli Chełmskiego Stowarzyszenia Miłośników Koni i Kawalerii Polskiej. Edukacja. Historia. Kultura., • „Śladami Białego Misia” - wirtualna podróż po Chełmie - prezentacje multimedialne, • „Piękno naszego miasta” - spacer ulicami naszego miasta, • „35-lecie Zespołu Pieśni i Tańca Ziemi Chełmskiej” - koncert na YouTube, oglądanie tańców ludowych, regionalnych w wykonaniu dzieci, • udział dzieci w lokalnym spotkaniu przedszkolaków na Placu dr E. Łuczowskiego w celu wspólnego śpiewania Hymnu

		<p>Narodowego pod hasłem: „Młody Chełm śpiewa patriotycznie”,</p> <ul style="list-style-type: none"> • udział dzieci w spotkaniu zorganizowanym z okazji „Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych”, • „Moje miasto Chełm” - konkurs plastyczny.
3.	Przedszkole Miejskie Nr 6	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja programu własnego „Wędrówki z Duchem Bieluchem”, • współpraca z MDK w ramach konkursu „Chełm Moje Miasto”.
4.	Przedszkole Miejskie Nr 8	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie wielokierunkowej aktywności dziecka poprzez tworzenie warunków sprzyjających prowadzeniu obserwacji, nabywaniu doświadczeń, zdobywaniu wiedzy o historii własnego miasta, jego walorach kulturowych i przyrodniczych-zajęcia z cyklu „Przedszkole z tradycjami” oraz w ramach międzynarodowego projektu „Piękna nasza Polska cała”, • warsztaty w Muzeum Ziemi Chełmskiej, zajęcia otwarte z rodzicami w przedszkolu - poznawanie zabytków, wspólne konstruowanie makiety góry chełmskiej i starówki, • „Moje miasto”- quiz dla przedszkolaków, • „A ja kocham moje miasto” - udział w plastycznym konkursie przedszkolnym i miejskim, • wystawy prac wykonywanych przez dzieci o tematyce związanej z historią naszego miasta w Galerii Przedszkolaka oraz Bibliotece Pedagogicznej, • kącik małego chełmianina - książki, albumy, pamiątki z naszego miasta, • poranki patriotyczne - pogłębianie wiadomości związanych z dziejami naszego miasta oraz jego zabytkami; tworzenie mapy poznanych zabytków - wskazywanie zabytkowych budowli na współczesnej mapie Chełma, • wirtualne wycieczki po Chełmie, • spotkania z ekspertami - „szlakiem historii”, odkrywanie historii własnego miasta, regionu; poszukiwanie dowodów, że losy „małej ojczyzny” są ściśle związane z dziejami Polski, • „Pomniki przyrody w Chełmie” - świadkowie historii, spacer po starówce i Górze Chełmskiej, • realizacja programu własnego „Sztuka ludowa inspiracją dziecka w dziedzinie muzyki, plastyki i tańca” - poznawanie i popularyzowanie folkloru regionalnego.
5.	Przedszkole Miejskie Nr 10	<ul style="list-style-type: none"> • organizacja rodzinnego konkursu plastycznego „Mali patrioci - moje miasto” - propagowanie wartości patriotycznych i wiedzy regionalnej, • wycieczka do Chełmskich Podziemi Kredowych i zwiedzanie chełmskiej starówki, • „Chełm - moja mała ojczyzna” - oglądanie i omawianie różnych zabytków związanych z naszym miastem, • „Herb Chełma” - praca plastyczno - techniczna, • wycieczka do Muzeum Ziemi Chełmskiej.
6.	Przedszkole Miejskie Nr 11	<ul style="list-style-type: none"> • „Ginące zawody” - warsztaty garncarskie z twórcą ludowym dla dzieci 3-6 letnich, • „Szlakiem historii...” - poznawanie i odwiedzanie miejsc pamięci narodowej, tj. pomniki, cmentarze wojskowe i inne, w celu poznawania kultury regionu, ważnych miejsc, wydarzeń i osób zasłużonych dla miasta, • realizacja programów własnych: „Mały Patriotą”, „Ja, Ty, My w przedszkolnej rodzinie”, zawierających bloki tematyczne

		<p>poświęcone wizerunkowi Miasta Chełm, jego historii, zabytkom, kulturze i tradycji,</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Mam biało-czerwone serce” - konkurs piosenki patriotycznej (przeprowadzony on-line), • „Polski Żołnierz moim bohaterem” - ogólnopolski konkurs plastyczny, • „#Szkoła pamięta” - gazetka pamiątkowa, prezentacja multimedialna na temat wybranego bohatera lokalnego kombatanta - Pana Władysława Prystupy, • „Ulicami miasta” - organizowanie spacerów i wycieczek mających na celu poznawanie zabytków kultury regionalnej, dorobku historycznego, architektury i tradycji (m.in. Plac dr E. Łuczowski, Bazylika Narodzenia NMP itp.) • wycieczka do Chełmskich Podziemi Kredowych, • udział w różnego rodzaju ogólnopolskich i międzynarodowych programach i projektach, np. „Piękna nasz Polska cała”, z którego wynika szereg działań mających na celu poznawanie i promowanie miasta, tj. prezentacja multimedialna o swojej miejscowości, wykonanie pocztówki ze swojego miasta, stworzenie „Pocztówkowej mapy Polski”, • „A ja kocham swoje miasto” - udział w konkursie plastycznym.
7.	Przedszkole Miejskie Nr 12	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja przez dzieci 4-5-letnie międzynarodowego projektu „Piękna nasza Polska cała”, działania: wykonanie grupowej pracy plastycznej „Laurka dla Chełma”, poznanie zwyczajów regionu lubelskiego, zabaw dziadków, zasadzenie drzewa ozdobnego w ogrodzie przedszkolnym, • realizacja programu własnego „Chełm - moje miasto, moja mała ojczyzna”: „Moje miasto” - wykonanie prac plastycznych związanych tematycznie z naszym miastem, poznanie zabytków miasta, „Herb Chełma” - praca plastyczna, poznanie miejsc pamięci narodowej miasta, „Moja okolica” - zorganizowanie kącika czytelniczego w przedszkolu. • realizacja tematyki związanej z lokalnym dziedzictwem kulturowym „Chełm - moje miasto”: słuchanie legend i podań związanych z miastem: „Opowieści Niedźwiedziego Grodu”, poznanie lokalnych zabytków miasta (zwiedzanie zabytków miasta: Chełmskie Podziemia Kredowe, poznanie postaci Ducha Bielucha; Kościół pw. Rozesłania Apostołów, Bazylika NMP; zabytkowy kiosk i miejsc pamięci narodowej - pomnik Niepodległości; Starówka), wycieczki wirtualne do Muzeum Ziemi Chełmskiej, wykonywanie prac plastycznych: herb miasta (papieroplastyka), „A ja kocham moje miasto” - rysowanie miasta pastelami, • udział w miejskim konkursie „A ja kocham swoje miasto” organizowanym przez Młodzieżowy Dom Kultury.
8.	Przedszkole Miejskie Nr 13	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja programu autorskiego nt. „Chełm - Moja Mała Ojczyzna”, • organizacja i prowadzenie międzyszkolnego Festiwalu Piosenki Ułańskiej, • realizacja programu autorskiego: „Literackie czwartki”, • cykl zajęć edukacyjnych związanych z lokalną historią, ważnymi postaciami Chełma oraz organizowanie wycieczek po mieście.

9.	Przedszkole Miejskie Nr 14	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja ogólnopolskiego projektu edukacyjnego „Piękna Nasza Polska Cała”: kącik o tematyce folkowej, regionalnej, patriotycznej w holu przedszkola, „Herb naszego miasta” - rodzinny konkurs plastyczny wewnątrzprzedszkolny i wystawa prac, plener malarski „Chodź pomaluj mój świat”, ukazanie piękna naszego miasta, • realizacja programu autorskiego z zakresu edukacji regionalnej „Poznajemy Chełm i okolice”: zwiedzanie zabytków i najważniejszych miejsc miasta, Lubelszczyzna częścią Polski - realizacja zadań wynikających z programu; upowszechnianie wiedzy o lokalnym dziedzictwie kulturowym poprzez organizowanie sytuacji edukacyjnych, uroczystości patriotycznych i innych wydarzeń przedszkolnych. <p>Inne działania edukacyjne: akcja charytatywna „Paczka dla bohatera” (zbiórka artykułów spożywczych), nauka i prezentacja regionalnych tańców i przyśpiewek ludowych, odwiedzanie miejsc związanych z historią miasta (m.in. groby nieznanego żołnierza, pomniki i miejsca pamięci).</p>
10.	Przedszkole Miejskie Nr 15	<ul style="list-style-type: none"> • „Kombatant w przedszkolu” - „Poranek Pamięci” z udziałem zaproszonego kombatanta - rozbudzenie zainteresowań dzieci wydarzeniami związanymi z lokalną historią i ważnymi postaciami Chełma, słuchanie opowieści z lat okupacji hitlerowskiej i przeżyciami z tym związanymi, • Żołnierze Wyklęci - kto to jest? - udział przedszkolaków w lekcji historii zorganizowanej przez pracowników Biblioteki Pedagogicznej w Chełmie z okazji Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych: oglądanie prezentacji multimedialnej i wystawy poświęconej żołnierzom, poznanie przez dzieci wartości i znaczenia bohaterstwa żołnierzy dla rozwoju i tożsamości społeczności lokalnej, • „Targowica Chełmska - miejsce straceń Chełmian” - dział dzieci 6-letnich w obchodach 76. rocznicy kaźni narodu polskiego w czasie II wojny światowej, złożenie hołdu poległym poprzez zapalenie znicza przy tablicy pamięci, • „Legenda o białym niedźwiedziu - Interpretacje” - udział dzieci w konkursie plastycznym (zorganizowanym przez Urząd Miasta Chełm) polegającym na przedstawieniu interpretacji wybranego fragmentu lub treści legendy „Biały niedźwiedź” ze zbioru „Opowieści Niedźwiedziego Grodu” Honorowego Obywatela Miasta Chełm Longina Jana Okonia. Promowanie twórczości zmarłego niedawno literata, pedagoga, regionalisty oraz historii miasta Chełm, • „Chełm - moja mała ojczyzna” - cykl zajęć edukacyjnych we wszystkich oddziałach przedszkola, z wykonaniem przez dzieci herbu Miasta Chełm i gazetek tematycznych. Prowadzenie działań edukacyjnych dla dzieci przedszkolnych związanych z lokalnym dziedzictwem kulturowym, kształtujących cechy patriotyzmu lokalnego. • „A ja kocham moje miasto” - udział przedszkolaków w konkursie plastycznym organizowanym przez Młodzieżowy Dom Kultury w Chełmie, rozbudzanie wśród dzieci zainteresowań historią, zabytkami i kulturą Chełma, • „Wakacje w moim mieście” - cykl zajęć edukacyjnych związanych z realizacją w przestrzeniach publicznych miasta Chełma (zaproszenie do poznawania przez dzieci historycznego

		położenia miasta, ciekawych miejsc, zabytków oraz udziału w imprezach o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym w mieście - Wyścig kolarski „Tour de Pologne 2021”).
11.	Szkoła Podstawowa nr 1	<ul style="list-style-type: none"> • projekty edukacyjne: „Chelm moje miasto”, „Zabytki mojego regionu”, • konkursy: wiedzy o zabytkach Chelma, fotograficzny „Moje miasto w obiektywie”, • udział uczniów w warsztatach poświęconych strojom i tradycjom ludowym naszego regionu organizowanym przez Muzeum Ziemi Chełmskiej, konkurs plastyczny „A to moje miasto właśnie...” • opieka nad pomnikiem Pieta Wołyńska i figurą św. Jana Pawła II, • organizacja zajęć edukacyjnych (zajęcia z wychowawcą, lekcje historii), • prezentacje multimedialne poświęcone zabytkom Chelma.
12.	Szkoła Podstawowa nr 2	<ul style="list-style-type: none"> • test wiedzy na temat wybranych legend Longina Jana Okonia (klasa V), • quiz wiedzy na temat zabytków Chelma (klasa IV), • udział uczniów w konkursie o Józefie Piłsudskim organizowanym przez Zespół Szkół Kształcenia Rolniczego im. Józefa Piłsudskiego w Okszowie, • wykonanie przez uczniów plakatów o zabytkach miasta.
13.	Szkoła Podstawowa nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi	<ul style="list-style-type: none"> • warsztaty garncarskie w Muzeum Ziemi Chełmskiej dla klas II-VIII w ramach realizacji dwóch projektów Erasmus+, • wycieczka przyrodnicza w ramach projektu edukacyjnego „Środowisko wokół nas - małe kroki w dużej sprawie”. Zajęcia przyrodnicze w Ośrodku Dydaktyczno – Muzealnym w Brzeźnie oraz w terenie (kl. 5), • wycieczka do Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia im. Ignacego Jana Paderewskiego w Chełmie, zespołu dawnego rosyjskiego szpitala garnizonowego i wieży ciśnień (dwie klasy VII), • wycieczka do dzielnicy „Dyrekcja dolna”, historia pomnika „Pieta Wołyńska” (klasa VII), • wycieczka do Gmachu do schronu z czasów „zimnej wojny”. Zwiedzanie schronu przeciwatomowego, znajdującego się pod budynkiem chełmskiego „Gmachu” - kl. 8a, • wycieczka - zwiedzanie Chełmskich Podziemi Kredowych, • wyjście do Państwowej Szkoły Muzycznej w Chełmie na koncert patriotyczny „Dźwięki wolności z Fundacją PZU”, rekomendowany przez Kuratorium Oświaty w Lublinie, • zajęcia warsztatowe połączone z oglądaniem wystawy przyrodniczej w Muzeum Ziemi Chełmskiej. Wykonanie prac na Konkurs plastyczny pt.: „Ciekawostki przyrodnicze ziemi Chełmskiej i okolic” (kl. I a), • udział w VII Miejskiej Integracyjnej Spartakiadzie Dzieci i Młodzieży Chelm 2021 „CEMEX nie próżnuje sportową integrację buduje” zorganizowanej w Hali Miejskiej MOSiR w Chełmie, • lekcja o Funduszach Europejskich VI - projekt miasto (kl. 8a, 8b), • lekcje „Chelm w czasie II wojny światowej” (kl. 8a, 8b), • wyróżnienie uczennicy w Konkursie piosenki „Niepodległa

		<p>1918-2021" organizowanym przez Klub Wojskowy 19 Chełmskiego Batalionu Zmechanizowanego (kl. 8a),</p> <ul style="list-style-type: none"> • udział w konkursie wojewódzkim IPN Oddział Lublin - „Stan wojenny w pamięci moich bliskich”, • udział w konkursie rysunkowym pt. „Ciekawostki przyrodnicze Ziemi Chełmskiej i okolic”. Muzeum Ziemi Chełmskiej, • udział w konkursie plastycznym „Moje miasto zimą” organizowanym przez Chełmski Dom Kultury, • udział w VII edycji wojewódzkiego konkursu plastycznego z okazji Bożego Narodzenia „Kartka Świąteczna - przyroda malowana”. Konkurs organizowany przez Zespół Lubelskich Parków Krajobrazowych Ośrodek Edukacyjno – Muzealny w Chełmie, • udział w konkursie „Świąteczna Ozdoba Choinkowa” organizowanym przez Młodzieżowy Dom Kultury w Chełmie, • udział w akcji „Kartka dla obrońców granic” - wykonanie kartek z życzeniami, • „Listopad miesiącem pamięci o zmarłych i poległych” - wyjście na cmentarz wojenny, zapalenie zniczy na cmentarzu Jeńców Wojennych oraz cmentarzu Wojennym tzw. „Patelnia” w lesie Borek. • udział klas I-VIII w „Szkołnym przeglądzie pieśni patriotycznych”, przygotowanie filmu ilustrującego tegoroczną formułę uczczenia przez uczniów szkoły Narodowego Święta Niepodległości, • udział w obchodach 103. rocznicy Odzyskania przez Polskę Niepodległości.
14.	Szkoła Podstawowa nr 5	<ul style="list-style-type: none"> • historia miasta i jego mieszkańców - projekcja filmu „Zakochaj się w Polsce - Chełm”. Jestem mieszkańcem swojej miejscowości - rozmowa o mieście, wprowadzenie pojęcia plan okolicy, wyszukiwanie i zaznaczanie zabytków na planie miasta Chełm. • „Chełm dawniej i dziś” - wystawa fotografii przedstawiających stary i współczesny Chełm, porównywanie znanych miejsc, panorama miasta z lotu ptaka, • wykonanie prac plastycznych na podstawie zebranych informacji, obejrzanych fotografii i albumów: „Najciekawsze budowle w naszej miejscowości, które wyróżniają się ciekawą architekturą”, „Najpiękniejsze miejsca w Chełmie”, „Chełm - moje miasto”, „Moje miasto - widok z Górki”. • „Legends i opowieści o Chełmie” - przeszłość, historia powstania miasta - wysłuchanie legend niedźwiedziego grodu „Biały niedźwiedź” Longin Jan Okoń. • „Chełmskie Podziemia Ducha Bielucha” - oglądanie prezentacji multimedialnej, • „Jestem częścią wspólnoty” - wskazanie na przynależność do grupy chełmian i wynikające z tego wnioski. • „Moja mała ojczyzna” - główne zabytki naszego regionu. Rozwiązywanie quizu - „Co wiesz o naszym mieście?”.
15.	Szkoła Podstawowa nr 6	<ul style="list-style-type: none"> • konkursy wiedzy i plastyczne dotyczące historii miasta organizowane przez nauczycieli historii i edukacji wczesnoszkolnej, • wycieczki do Chełmskich Podziemi Kredowych, • opieka nad Pomnikiem Sybiraków, • ścisła współpraca z Muzeum Ziemi Chełmskiej,

		<ul style="list-style-type: none"> • porządkowanie grobów żołnierskich z czasów wojny polsko-bolszewickiej na terenie cmentarza przy ul. Lwowskiej, • opieka nad dębami pamięci zasadzonymi na terenie szkoły, • realizacja projektu „Słynne Polki” dotyczącego znanych kobiet, które miały związek z naszym miastem (niedokończony w związku z pandemią).
16.	Szkoła Podstawowa nr 7	<ul style="list-style-type: none"> • wycieczka rowerowa pt. „Poznanie miejsc o znaczeniu historycznym”, • wycieczka klasowa pt. „Pomniki przyrody na terenie Miasta Chełm”, • „Szkoła pamięta” - żywa lekcja historii przy pomniku gen. Władysława Sikorskiego, poznanie historii „małej ojczyzny”, • mini galeria prac uczniów pt. „Moje miasto”.
17.	Szkoła Podstawowa nr 8	<ul style="list-style-type: none"> • „Józef Piłsudski - tablice pamiątkowe, pomniki i miejsca związane z kluczową postacią odzyskania niepodległości” - realizacja projektu edukacyjnego z historii (kl. VIII), • „Z dziejów walk o niepodległość Polski” - realizacja projektu edukacyjnego z historii (kl. VII), • „Walka o odzyskanie polskiej państwowości” - realizacja projektu edukacyjnego z historii (kl. VII), • „Bohaterowie naszej wolności” - realizacja projektu edukacyjnego z historii (kl. VIII), • „Powstanie styczniowe - patriotyczny zryw Polaków” - realizacja projektu edukacyjnego z historii (kl. VII), • „Żołnierze Niezłomni - Zapomniani Bohaterowie” - realizacja projektu edukacyjnego z historii w klasie VII w ramach obchodów Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych. • „Historie Żołnierzy Wyklętych z Lubelszczyzny” - realizacja projektu edukacyjnego z historii (kl. VIII), • Narodziny „Solidarności” - doceniamy wysiłek opozycji antykomunistycznej, realizacja projektu edukacyjnego z historii (kl. VIII), • „Konstytucja 3 maja - pierwsza europejska konstytucja” - realizacja projektu edukacyjnego z historii w kl. VII z okazji 230. rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja. • „Moje miasto - Chełm” - projekt edukacyjny z geografii, • „Wycieczka po Chełmie” - projekt edukacyjny z geografii, • udział uczniów w wojewódzkim konkursie „Echa Konstytucji 3 Maja w moim regionie”, • zajęcia edukacyjne w kl. V, VII: „Żołnierze Wyklęci - działalność powojennego podziemia niepodległościowego, • zajęcia edukacyjne w kl. VII i VIII „Zapomniani Wyklęci - sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej”, • zwiedzanie wystawy w Chełmskiej Bibliotece Publicznej im. Marii Pauliny Orsetti w Chełmie „Żołnierze Wyklęci. • podziemie niepodległościowe 1944-1963” (kl. VII i VIII). • uczestnictwo 10 GZ „Białe Niedźwiadki” w warcie honorowej przy pomniku Stalag 319, • wizyta 10 GZ w Izbie Pamięci Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej; zapoznanie się z historią polskich formacji granicznych, oglądanie eksponatów zgromadzonych w Izbie Pamięci, • udział 10 GZ „Białe Niedźwiadki” w „Kampanii Bohater” organizowanej przez Chorągiew Lubelską ZHP - zapoznanie

		<p>się z lokalnymi bohaterami związanymi z polskim lotnictwem,</p> <ul style="list-style-type: none"> • opieka uczniów klasy 3c i 10 GZ „Białe Niedźwiadki” nad cmentarzem wojennym w lesie Borek, • udział uczniów klasy 3c w konkursie „Bohater” organizowanym przez Hufiec ZHP, tworzenie portretów bohaterów związanych z lokalnym środowiskiem, • „Tajemnice mojego miasta” - konkurs dla uczniów klas szóstych szkół podstawowych na terenie miasta Chełm pod Patronatem Prezydenta Miasta Chełm, Nowego Tygodnia oraz Radia Bon Ton (konkurs cykliczny), • warsztaty artystyczne metodą decupage dla uczniów klas czwartych - spotkanie z twórcą regionalnym, • współpraca z Muzeum Ziemi Chełmskiej, • spotkania z ciekawymi ludźmi zasłużonymi dla miasta Chełm, • opieka nad miejscem pamięci narodowej - Targowicą oraz grobem patrona szkoły - B. Z. Wirskiego, • opieka nad pomnikiem Stalag 319 - Uczestnictwo 10 GZ „Białe Niedźwiadki” w warcie honorowej przy pomniku Stalag 319.
18.	Szkoła Podstawowa nr 11	<ul style="list-style-type: none"> • organizacja wycieczek krajoznawczych w celu poznania zabytków i historii Chełma, • organizacja VI Powiatowego Konkursu Wiedzy o Chełmie w 2020 r. we współpracy z Oddziałem PTTK im. Kazimierza Janczykowskiego w Chełmie (dotacja UM Chełm), • poszerzanie szkolnej edukacji historycznej o elementy dziejów lokalnych i walorów kulturowych miasta i regionu, • udział szkolnych drużyn ZHP w uroczystościach patriotycznych, związanych z lokalnymi wydarzeniami i postaciami historycznymi.
19.	Zespół Szkolno Przedszkolny Nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi	<p>PRZEDSZKOLE:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oglądanie obrazków, widokówek przedstawiających Chełm, poznanie planu osiedla, spacer po okolicy, • słuchanie nagrań zespołu ludowego z własnego regionu „Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Chełmskiej”, omówienie stroju regionalnego, • zapoznanie z herbem i zabytkami Chełma, • wykonanie albumu „Moja miejscowość” i umieszczenie go na tablicy, • zorganizowanie w sali kącika regionalnego, • prezentacja symboli Polski i miasta rodzinnego w ramach Ogólnopolskiej Akcji Edukacyjnej „Dzieci uczą rodziców”, • „Moja miejscowość, mój region” - temat tygodnia, • gromadzenie widokówek o Chełmie, przeglądanie folderów, książek o Chełmie, zabawa konstrukcyjna „Moje miasto”, wiersz „Małe miasteczko” M. Strękowskiej - Zaremby, • spacer po chełmskich ulicach, poznanie legendy „O białym niedźwiedziu” Longina Jana Okonia, zabawa regionalna ze śpiewem „Chełmski szewczyk”, • „Herb Chełma” - praca plastyczna na wystawę przedszkolną, zabawa twórcza „Podróżujemy po naszej miejscowości”, • wykonanie albumu „Moje miasto Chełm” - praca zbiorowa na wystawę, • słuchanie wiersza B. Szelańskiej „Moja miejscowość”, • słuchanie legendy o Chełmie, • wystawa prac „Moja miejscowość - Herb Chełma”, • wykonanie plakatu „Co cieszy, a co smuci nasze miasto”

		<ul style="list-style-type: none"> • „Miasto naszych marzeń” - prace plastyczne, • wirtualna wycieczka do Chełmskich Podziemi Kredowych, prezentacja multimedialna, • wykonanie albumu „Moja miejscowość”, • zapoznanie z herbem i ważniejszymi zabytkami Chełma, słuchanie chełmskich przyśpiewek, • oglądanie obrazków i widokówek przedstawiających swoją miejscowość, • uczestnictwo w Międzyszkolnym Konkursie Plastycznym organizowanym przez Młodzieżowy Dom Kultury „A ja kocham swoje miasto”. <p>SZKOŁA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Witold Pilecki i Żołnierze Wyklęci - lekcje historii (kl. 4-8), • „Historia Chełma” - podczas całego roku szkolnym (kl. 4-8), • „Pocztówka z Chełma” - rady dla piszących pozdrowienia. • „Film stary jak świat...” przywołanie filmów ukazujących historię miasta Chełm, • „Nobliści w dziedzinie literatury” - przywołanie chełmskich pisarzy np. Andrzeja Wałeczka, • wspomnienie o Chełmskich Żołnierzach Wyklętych (kl. IV i VI), • ślady kultury żydowskiej w Chełmie „Cień między narodami” w oparciu o wiersz „Elegia miasteczek żydowskich” (kl. VII), • „Ciekawe miejsca Chełma” - klasowa wystawa prac plastycznych (kl. II), • „Moja duża i mała ojczyzna” - rozmowa o zabytkach Chełma, poznanie legendy związanej z miastem, • „Herb Chełma” - technika mieszana wystawa prac plastycznych (kl. III), • uczestnictwo w konkursach organizowanych przez inne placówki. Konkurs zorganizowany przez Młodzieżowy Dom Kultury „A ja kocham swoje miasto”, • „Jesień w moim mieście” XXI Ogólnopolski Konkurs Fotograficzny, • rozmowa o Chełmskich Podziemiach Kredowych (kl. I – III), • „Niedźwiedź w 3 dębach” - wystawa prac plastycznych, • słuchanie legendy „O Białym Niedźwiedziu” (kl. I – III).
20.	I Liceum Ogólnokształcące	<ul style="list-style-type: none"> • XI edycja projektu - Kamienie Pamięci - „Bohaterowie wojny polsko - bolszewickiej” (rok szkolny 2019/2020), organizowanego przez Instytut Pamięci Narodowej. <p>W ramach realizacji projektu w 2020 roku zorganizowano:</p> <ul style="list-style-type: none"> • spotkanie z Januszem Krzywickim, emerytowanym nauczycielem I LO, pasjonatem historii szkoły, autorem biogramów czarniecczyków, którzy wstawili się „służbą ojczyźnie, miastu, ludziom”, • spotkanie z historią – wizyta w Muzeum Ziemi Chełmskiej im. Wiktora Ambroziewicza, Chełmskiej Biblioteki Publicznej im. Marii Pauliny Orsetti, Archiwum w Chełmie w poszukiwaniu materiałów do realizacji projektu, • indywidualna praca uczestników projektu nad przygotowaniem portfolio, • opracowanie prezentacji multimedialnych z komentarzem: „Czarniecczyk w wojnie polsko – bolszewickiej - upamiętnienie”, „Formacje wojskowe, w których walczyli

- czarniecczy”, „Medaliony pamięci / biogramy”,
- opracowanie bibliografii,
- opracowanie koncepcji prezentacji podsumowującej projekt, warsztaty dla uczniów klasy II b, zaprezentowanie koleżankom i kolegom efektów pracy,
- opracowanie sprawozdania z przebiegu projektu, portfolio i załączników ilustrujących jego realizację,
- przygotowanie koncepcji i wykonanie: kart pracy do prezentacji, zakładki „Czarniecczy w wojnie polsko - bolszewickiej”, materiałów promujących projekt,
- nawiązanie współpracy z MZCH w Chełmie, w celu uzyskania dostępu do informacji o bohaterach,
- wizyta w ChBP w celu znalezienia w lokalnych gazetach okresu II RP oraz w dziale „Chelmiana” informacji o działalności bohaterów,
- spacer edukacyjny po Chełmie, poszukując śladów pamięci po uczestnikach wojny polsko - bolszewickiej - Pomnik Niepodległości i fragmenty pomnika poległych żołnierzy 7. Pułku Piechoty Legionów (ul. Lubelska 57). Na pomniku wypisane są imiona i nazwiska trzech osób, związanych ze szkołą, które wzięły udział w obronie ojczyzny i oddały za nią życie: Jana Ulanowskiego - nauczyciela matematyki, Wacława Uzdowskiego - nauczyciela wychowania fizycznego, Antoniego Krawczyńskiego - ucznia Chełmskiej Szkoły Filologicznej.

2021 rok - XII edycja projektu - Kamienie Pamięci „Bohaterowie opozycji demokratycznej 1981 - 1983”, bohater: Barbara Szubert - działaczka „Solidarności” i czarniecczyk.

Działania projektowe:

- „Spotkanie z historią” - wizyta w Muzeum Chełmskim im. Wiktora Ambroziewicza w Chełmie, Chełmskiej Bibliotece Publicznej im. Marii Pauliny Orsetti, Archiwum w Chełmie w poszukiwaniu materiałów do realizacji projektu,
- wywiad z p. Barbarą Szubert na temat jej działalności w „Solidarności Ziemi Chełmskiej”,
- projekcja filmów dokumentalnych poświęconych „Solidarności”, stanowi wojennemu, opozycji demokratycznej w Polsce,
- indywidualna praca uczestników projektu nad przygotowaniem portfolio,
- opracowanie prezentacji multimedialnych z komentarzem: „Barbara Szubert - kobieta w „Solidarności” - upamiętnienie”, „Stan wojenny - ku pamięci”,
- opracowanie bibliografii,
- przygotowanie koncepcji i wykonanie karty pracy do prezentacji, zakładki „Barbara Szubert”, materiałów promujących projekt (plakat, zakładka, kostki, domino),
- opracowanie koncepcji prezentacji podsumowującej projekt, warsztaty dla uczniów klasy II bg, zaprezentowanie koleżankom i kolegom efektów pracy,
- opracowanie sprawozdania z przebiegu projektu, portfolio i załączników ilustrujących jego realizację.

		<p>Projekt edukacyjny pt. „Swoi i obcy”, w którym uczestniczyli uczniowie klasy prawniczej II bg, miał na celu przybliżenie historii, kultury i architektury żydowskiej, wielokulturowego przedwojennego Chełma. Dzięki ikonografii i słownym komentarzom ukazała sposób postrzegania społeczności żydowskiej poprzez pryzmat wybitnych postaci, których twórczość i działanie wniosły niebywały wkład w kształtowanie kultury i dziedzictwa w Chełmie. Uczniom zostały przybliżone postaci m.in. Simona Mondszajna, Idy Haendel, Szmula Zygielbojma, Anszel Bidermana, Izaaka Meir Ledermana, Mordko Iwry i Adolf Daumana. Uczniowie mieli okazję do poszerzenia swojej wiedzy oraz poznania wielokulturowego przedwojennego Chełma.</p> <p>Uczestnicy projektu „Swoi i obcy” mieli także okazję odbyć wirtualne spotkanie w nieistniejącej już chełmskiej Synagodze Wielkiej. Prezentacja multimedialna wraz z komentarzem historycznym wprowadziła uczestników projektu w chronologię dziejów miasta od jego zarania wielokulturowego.</p> <p>Uczniowie mieli okazję zapoznać się z dziejami chełmskiej Synagogi Wielkiej, spalonej i rozebranej przez Niemców w okresie II wojny światowej. Interesujące były także zdjęcia artefaktów odnalezionych w miejscu lokalizacji synagogi w trakcie badań archeologicznych prowadzonych w latach 1997-1998.</p>
21.	II Liceum Ogólnokształcące	<ul style="list-style-type: none"> • organizacja Dnia Patrona Szkoły ze szczególnym odniesieniem do działalności gen. Gustawa Orlicz - Dreszera na terenie Ziemi Chełmskiej, • konkurs o gen. Dreszerze dla uczniów klas pierwszych.
22.	Zespół Szkół Ekonomicznych i Mundurowych	<ul style="list-style-type: none"> • zajęcia: „Moja rola w rozwoju kultury lokalnej”, • spotkanie online z poetą chełmskim Krzysztofem Kołtunem, • spotkanie online z chełmskim regionalistą Zbigniewem Lubaszewskim, • wystawa szkolna „Józef Czechowicz - poeta Drugiej Awangardy”, • konkurs poetycki inspirowany poezją Józefa Czechowicza - etap szkolny, • wystawa szkolna prezentująca malarstwo „Uroki przyrody i zabytki regionu”, • konkurs szkolny online „Twórcy Chełmszczyzny”, • konkurs szkolny online „Czy znam twórczość poetów związanych z Ziemią Chełmską?”, • prezentacje multimedialne o renesansowych i barokowych zabytkach Ziemi Chełmskiej, • udział w konkursie organizowanym przez Lubelskiego Kuratora Oświaty w 230. rocznicę uchwalenia konstytucji 3 Maja dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych województwa lubelskiego pt. „Echa Konstytucji 3 Maja w moim regionie”, • udział w konkursie plastycznym z okazji uchwalenia Konstytucji 3 Maja pt. „Konstytucja 3 Maja”.
23.	IV Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Integracyjnymi	<p>Działania skupiły się głównie na propagowaniu wiedzy o Jadwidze Młodowskiej - patronce IV LO. W celu upowszechnienia wiedzy o Jadwidze Młodowskiej, rok szkolny 2019/2020 został Uchwałą Rady Miasta Chełm z dnia 19.09.2019 r. ogłoszony Rokiem dr Jadwigi Młodowskiej. W ramach obchodów zorganizowano:</p> <ul style="list-style-type: none"> • międzynarodową konferencję „Innowacyjne systemy edukacyjne w Polsce i we Włoszech na początku XX w.”,

		<ul style="list-style-type: none"> • międzyszkolny konkurs wiedzy o dr Jadwidze Młodowskiej, • Sztafetę Pokoleń – bieg ulicami Chełma, • Koncert Pokoleń – koncert muzyczny, w którym uczestniczyli uczniowie, absolwenci, nauczyciele, emerytowani pracownicy i sympatycy szkoły, • konferencję naukowo-metodyczną „Ku edukacji przyszłości - przez teorię do praktyki”, • konkurs dla klas ósmych szkół podstawowych oraz szkół ponadpodstawowych - projekt przygotowany systemem daltońskim „Chełm w czasach dr Jadwigi Młodowskiej”. <p>Opracowano i wydano przewodnik turystyczny „Spacer z dr Jadwigą Młodowską ulicami Chełma”.</p> <p>Decyzją Rady Pedagogicznej, uwieńczeniem obchodów Roku dr Jadwigi Młodowskiej jest ławeczka upamiętniająca jej postać, ufundowana przez uczniów, absolwentów, pracowników i sympatyków IV LO. W dniu 21.12.2020 r. na Placu Kupieckim w Chełmie odbyła się uroczystość odsłonięcia pomnika - ławeczki, zaprojektowanej przez chełmskiego artystę - Pana Krzysztofa Skórę. Ponadto w placówce zorganizowano następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • konkursy wiedzy o Jadwidze Młodowskiej (dla uczniów klas I), • opieka nad zabytkowym grobowcem dr Jadwigi Młodowskiej, • uroczyste obchody imienin dr Jadwigi Młodowskiej, • opieka nad grobami zmarłych nauczycieli IV LO, • uczniowie uczestniczący w lekcjach religii poznają chełmskie zabytki sakralne, • zorganizowano w czytelni szkoły stałą wystawę poświęconą Państwowemu Seminarium Nauczycielskiemu Żeńskiemu w Chełmie i jego założycielce - dr Jadwidze Młodowskiej, • promowano uczniów zainteresowanych historią Chełmszczyzny (artykuły na stronie szkoły, np. artykuł o uczniu, którego pasją jest historia ratownictwa medycznego w naszym regionie), • nawiązano stałą współpracę z Muzeum na Majdanku oraz z Muzeum w Sobiborze - uczniowie uczestniczyli w lekcjach muzealnych online, poznawali historię naszego regionu w czasie II Wojny Światowej, • na stronie internetowej szkoły został stworzony dział poświęcony historii IV LO, • uroczyste obchody świąt narodowych oraz Dnia Papieskiego, • cykliczne projekty edukacyjne - Wigilia Kultur, Antologia ulubionych wierszy nauczycieli i uczniów IV LO, Piknik Literacki, Listopadowe Spotkania z Poezją (cel projektów to m.in. integracja społeczności lokalnej - szkolnej, promocja kultury i tradycji polskich).
24.	Zespół Szkół Budowlanych i Geodezyjnych	<p>Realizacja następujących tematów podczas lekcji historii, wos, historii o społeczeństwie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Chełm i Ziemia Chełmska w czasach panowania Piastów”, • „Dlaczego Chełm nazywany był miastem PKWN” - praca zdalna w temacie: „Siły polityczne w Polsce w latach 1945-1956”, • „Budowle barokowe na Ziemi chełmskiej” - praca zdalna w temacie: Kultura barokowo-sarmacka w Rzeczypospolitej w XVII i I poł. XVIII w.
25.	Zespół Szkół Technicznych	<ul style="list-style-type: none"> • konkurs na plakat i prezentację multimedialną dla uczniów klas pierwszych i drugich technikum i szkoły branżowej pt. „Ty musisz siłą nasza trwać niepokonana - Wyklęci”, • konkurs historyczny dla uczniów klas III i IV pt. „Żołnierze

		<p><i>Wyklęci</i>,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spotkanie z kombatantem panem Wacławem Prystupą ze Związku Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych w Chełmie, • przeprowadzenie lekcji języka polskiego, historii i godziny do dyspozycji wychowawcy na temat losów Żołnierzy Wyklętych, • zapalenie przez przedstawicieli Krwiodawców i Samorządu Uczniowskiego zniczy przy tablicy poświęconej Żołnierzom Podziemia oraz przy Pomniku Armii Krajowej w Parku Miejskim, • <i>Krwiodawcy w holdzie Żołnierzom Wyklętym</i> - akcja oddawania krwi w Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa w Chełmie, • wystawa fotograficzna poświęcona Żołnierzom Wyklętym, • działania edukacyjne Szkolnego Koła PCK: uporządkowanie cmentarza jeńców wojennych przy ul. Okszowskiej. Młodzież posprzątała mogiły oraz chwilą ciszy uczciła pamięć tysięcy jeńców pochowanych w chełmskiej nekropolii. • złożenie wieńców, zapalenie zniczy, uporządkowanie cmentarza jeńców wojennych przy ul. Okszowskiej. Historyczny zarys dziejów obozu jenieckiego Stalag 319 przedstawili dr Andrzej Rybak oraz dr Paweł Kiernikowski. Zebrani uczcili również pamięć brutalnie pomordowanych przez Gestapo 3 i 4 lipca 1940 r. w Kumowej Dolinie przedstawicieli inteligencji ziemi chełmskiej i krasnostawskiej. • wycieczka młodzieży do Sejmu, Zamku Królewskiego w Warszawie oraz Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie. W tym miejscu zwiedzający mieli również okazję wysłuchać wykładu dotyczącego historii i współczesności polskiego parlamentaryzmu. W holu głównym gmachu sejmowego na marmurowej tablicy uczczono pamięć parlamentarzystów II RP – ofiar lat wojny i okupacji, w tym Wincentego Kociubę, rolnika i polityka II Rzeczypospolitej, pośła na Sejm rozstrzelanego w Kumowej Dolinie k. Chełma.
26.	Zespół Szkół Gastronomicznych i Hotelarskich	<ul style="list-style-type: none"> • zorganizowanie konkursu „Skarby UNESCO w Polsce” - klasy I technikum, • w klasach IV technikum zrealizowano lekcję na temat: „Struktura narodowościowa i wyznaniowa w Polsce. Grupy etniczne” - omówienie przyczyn wielokulturowości naszego regionu, • przeprowadzenie lekcji w klasach I na temat patrona szkoły Kazimierza Andrzeja Jaworskiego i historii szkoły oraz historii budynku, w którym mieści się szkoła, • współpraca z konserwatorem zabytków w zakresie remontów i prac konserwatorskich wykonywanych na terenie ZSGiH w Chełmie.
27.	Zespół Szkół Energetycznych i Transportowych	<ul style="list-style-type: none"> • współpraca ze Stowarzyszeniem Paczka dla Bohatera. Przedsięwzięcie jest inicjatywą społeczną, której głównym celem jest wsparcie kombatantów i weteranów walczących o wolną Polskę oraz byłych więźniów hitlerowskich obozów koncentracyjnych i stalinowskich łagrów. • współpraca ze Światowym Związkiem Żołnierzy Armii Krajowej, Koło Chełm. • udział młodzieży w uroczystościach pogrzebowych Wacława Mieczysława Prystupy - niezłomnego żołnierza Armii Krajowej

i Ruchu Oporu bez Wojny i Dywersji „Wolność i Niezawisłość” (WiN) ps. Piskorz oraz długoletniego więzienia politycznego tzw. okresu stalinowskiego, Weterana Walk o Niepodległość RP, kpt. WP w stanie spoczynku,

- odwiedzanie cmentarza przy ul. Lwowskiej (zapalanie znicza na grobach żołnierzy poległych w I i II wojnie światowej oraz weteranów - członków Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej Oddział Chełm),
- udział delegacji uczniów w 104. urodzinach kombatanta Władysława Prystupy.
- udział młodzieży w Akcji Żonkile - rokrocznie młodzież przyłącza się do działań upamiętniających rocznicę wybuchu powstania w getcie warszawskim organizowanych przez Muzeum Historii Żydów Polskich Polin. Na terenie szkoły umieszczane są gazetki, m.in. pod hasłem „Chronić pamięć i kształtować przyszłość”. Delegacja młodzieży składa co roku symboliczne wiązanki żonkili pod miejscami związanymi z zagładą chełmskich Żydów: pomnikiem „Ku pamięci Żydom ofiarom Zagłady”, tablicą upamiętniającą bohaterską postać Szmula Zygielbojma i tablicy poświęconej ofiarom Marszu Śmierci.
- Udostępnienie na stronie internetowej szkoły wspomnienia emerytowanego nauczyciela historii p. Jana Dąbskiego, który jest potomkiem rodziny Grzesiuków, która otrzymała honorowy tytuł: „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata”,
- zwycięski projekt upamiętniający społeczność żydowską w Chełmie „Szlakiem kultury chełmskich Żydów” w ramach ogólnopolskiego konkursu Szkoły Dialogu. Projekt jest efektem współpracy młodzieży z Muzeum Ziemi Chełmskiej. Program Szkoła Dialogu edukuje polską młodzież na temat polsko-żydowskiego dziedzictwa. Pomaga Liderom Dialogu upamiętniać historię polskich Żydów.
- udział w miejskich obchodach 103. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości, w obchodach 82. rocznicy bitwy pod Wytcznem - w hołdzie bohaterom Korpusu Ochrony Pogranicza, w obchodach 82. rocznicy agresji Związku Sowieckiego na Polskę, Światowego Dnia Sybiraka oraz w obchodach rocznicy zbrodni na Targowicy,
- coroczne obchody Narodowego Dnia Pamięci „Żołnierzy Wyklętych”,

Udział uczniów w konkursach:

- udział w XVIII edycji Konkursu Historycznego: „Józef Piłsudski – człowiek czynu i legendy” organizowanego przez Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Józefa Piłsudskiego w Okszowie we współpracy z LSCDN Oddział w Chełmie,
- Szkolny Konkurs Krasomówczy „Patriotyzm na co dzień. Co dla mnie oznacza bycie patriotą”. Celem głównym konkursu było rozbudzanie wśród młodzieży zamiłowania do języka ojczystego, kształtowanie u młodzieży szacunku do ojczystej ziemi, kultury i małych ojczyzn, rozbudzanie zamiłowania do pięknego i sugestywnego mówienia oraz kształtowanie umiejętności poprawnego, jasnego i logicznego formułowania myśli. Wydarzenie miało na celu również kształtowanie świadomości obywatelskiej oraz formowanie postaw

		<p>patriotycznych w odniesieniu do tematyki konkursu, a także do realizowanej przez szkołę XVIII edycji Konkursu „Szkoła Młodych Patriotów”.</p> <p><u>Kampania społeczno-informacyjna „Ojczysty – dodaj do ulubionych”</u></p> <p>W 2020 r. Zespół Szkół Energetycznych i Transportowych w Chełmie przy współpracy z Chełmską Biblioteką Publiczną zorganizował konferencję związaną z Międzynarodowym Dniem Języka Ojczystego oraz udziałem szkoły w XVIII edycji ogólnopolskiego projektu „Szkoła Młodych Patriotów”. Kluczową kwestią była promocja poprawnej polszczyzny i wskazanie niepokojących zjawisk i tendencji językowych, które zaśmiecają język polski. Przedsięwzięcie miało na celu kształtowanie patriotycznych postaw młodzieży poprzez rozwój świadomości językowej i kulturowej. Służy więc propagowaniu poprawnej i sprawnej polszczyzny, kształtując twórcze i odpowiedzialne postawy wobec języka polskiego, pomocne w budowaniu kompetencji językowych młodych ludzi.</p>
28.	<p>Zespół Wychowania i Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Nr 2 w Chełmie Bursa Szkolna im. Janusza Korczaka w Chełmie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja programu w ramach zajęć wychowawczych „Historia Naszego Narodu”, • wykonywanie i prezentacja cyklu gazetek o lokalnej historii i postaciach historycznych związanych z Chełmem, • udział w wystawach w Muzeum Ziemi Chełmskiej im. Wiktora Ambroziewicza: „Do Niepodległej. Chełm w latach 1913 - 1918”, „Budka Niepodległości”. • prowadzenie zajęć w plenerze i odwiedzanie miejsc pamięci w Chełmie: wycieczka „Szlakiem pomników przyrody”, „Dla tych, którzy odeszli”, wycieczka do Borku („Patelnia”), wycieczka „Kamień Sybiraków”. • udział w lokalnych konkursach recytatorskich o tematyce patriotycznej, • udział w akcji 1 XI - „Szkoła Pamięta”. Przybliżenie postaci Wiktora Ambroziewicza, który walczył o odzyskanie przez Chełm niepodległości. • udział w akcji „ Szkoła do Hymnu”, • zajęcia z okazji „Dnia Flagi”, • organizowanie spotkań z regionalistą chełmskim, Zbigniewem Lubaszewskim, w celu przybliżenia młodzieży historii miasta. • projekcja filmu: „Kampania mniej znana”, • udział młodzieży w spotkaniu w CHBP z synem Józefa Franczaka - 1 III „Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych”, • udział w konkursie plastycznym Prezydenta Miasta Chełm: „Legenda o Białym Niedźwiedziu - interpretacja”, • udział w spotkaniu z Piotrem Oszwą 2 LBOT 24 Batalion Lekkiej Piechoty w Chełmie na temat: przybliżenie sylwetek żołnierzy wyklętych - lokalnych bohaterów, • udział w konkursie multimedialnym „Kim jestem, skąd pochodzę” organizowanym przez Bursę Szkolną nr 3 w Lublinie, • udział w koncercie Jana Pietrzaka „Zwycięska Polska”, • udział w akcji przygotowania i rozdawania kotylionów na „Dzień Niepodległości”, • udział w spektaklu opisującym odzyskanie niepodległości z perspektywy Chełma „Hetta dzieci, poradzimy” Teatr Hesperdy - polska lekcja historii,

	<ul style="list-style-type: none"> • zorganizowanie pogadanki o osobach, które tworzyły struktury „solidarności” w Chełmie, • zorganizowanie pogadanki oraz prezentacja gazetki ściennej: „13 grudnia 1981 - wprowadzenie stanu wojennego”.
--	---

Priorytet III. Edukacja i promocja - dziedzictwo kulturowe jako podstawa budowania tożsamości i świadomości „małej ojczyzny” - Miasta Chełm
Kierunek działania 2. Działania promujące materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowego Chełma
Działanie 1. Budowa i promocja miejskiego systemu informacyjnego o zabytkach.

Przewidywany termin realizacji - 2021 - 2023

W okresie sprawozdawczym zadanie nie zostało zrealizowane.

Działanie 2. Umieszczenie na zabytkach wpisanych do rejestru zabytków znaku informacyjnego, iż zabytek ten podlega ochronie.

Przewidywany termin realizacji – 2021–2022

Prezydent Miasta Chełm, na podstawie przepisu art. 12 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami może - na zabytkach wpisanych do rejestru zabytków - umieścić oznaczenia zabytków, tzw. „błękitną tarczę”.

W okresie sprawozdawczym zadanie nie zostało zrealizowane.

Działanie 3. Opracowanie systemu identyfikacji wizualnej i informacyjnej dla obiektów zabytkowych na terenie miasta.

Przewidywany termin realizacji – 2021–2023

Działanie zostanie zrealizowane zgodnie ze wskazanym terminem realizacji.

REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTEKÓW

Zadania z zakresu ochrony zabytków jakie mogą być realizowane przez samorząd gminny mają swoje źródło w przepisach wielu aktów prawnych wymienionych w cz. 3 niniejszego dokumentu, w szczególności ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i *ustawy o samorządzie gminnym*, gdzie jako jedno z zadań własnych gminy uznano: [...] sprawy: kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 7, ust. 1, pkt 9).

Jedną z form realizacji zadań gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest udzielanie dofinansowań na realizowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych. Podstawą tego działania jest przepis art. 81 ust. 1 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. W związku z nim Rada Miasta Chełm przyjęła Uchwałę Nr IV/36/2010 z dnia 29 grudnia 2010 roku w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, sposobu jej rozliczania i kontroli wykonania zleconego zadania oraz postępowania z wnioskami o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach.

Zestawienie dofinansowań udzielanych z budżetu Miasta Chełm w latach 2019-2021 przedstawiono w poniższej tabeli.

Rok	Obiekt	Zakres prac	Kwota
2021	Parafia Rzymskokatolicka pw. Narodzenia NMP	Kontynuowanie prac restauratorskich, budowlanych i konserwatorskich w Bazylice pw. Narodzenia NMP w Chełmie polegających na wykonaniu remontu krypt, otworów wglądowych i odtworzeniu wejścia do zakrystii północnej bazyliki oraz przeprowadzenie badania archeologiczno-architektonicznego wraz z konserwacją odkrytych zabytków ruchomych.	60 000,00
2020	Parafia Rzymskokatolicka pw. Narodzenia NMP	Kontynuowanie prac restauratorskich, budowlanych i konserwatorskich związanych z badaniami w kryptach Bazyliki oraz na odbudowę zniszczonego odcinka tunelu łączącego krypty z klasztorem.	62 152,45
	Parafia Rzymskokatolicka pw. Rozesłanie Świętych Apostołów w Chełmie	Remont elewacji frontowej Kościoła Rzymskokatolickiego pw. Rozesłania Świętych Apostołów w Chełmie.	37 847,55
2019	Parafia Rzymskokatolicka pw. Rozesłanie Świętych Apostołów w Chełmie	Remont kaplicy grobowej rodziny Bielskich, polegający na wymianie i renowacji tynków zewnętrznych i wewnętrznych, malowaniu i wykonaniu opaski odwadniającej (II etap prac).	19 900,00

	Parafia Rzymskokatolicka pw. Narodzenia NMP	Kontynuowanie prac restauratorskich, budowlanych i konserwatorskich związanych z badaniami w kryptach Bazyliki.	51 800,00
RAZEM:			231 700,00

 Z up. Prezydenta Miasta Chełm
 Dorota Wędek
 Zastępca Prezydenta Miasta Chełm

 Dyrektor Departamentu
 Aneta Szostak

PODINSPEKTOR

 Justyna Banach